

DENKVRAGEN

handleiding

Denkvragen zijn 30 kaartjes met filosofische vragen over herdenken, oorlog en monumenten & rituelen. Deze opdracht is bedoeld om de leerlingen aan het denken te zetten alvorens gestart wordt met de organisatie van de herdenking. Het nadenken over deze vragen kan helpen om de herdenking zelf de juiste inhoud te geven, maar ook om respect te tonen naar de nabestaanden. De vragen zijn onderverdeeld in thema's. Deze thema's zijn vooral bedoeld voor u als docent. U kunt, indien gewenst, een specifiek thema inbrengen. Bijvoorbeeld als een bepaald thema leeft of als er meer verdieping nodig is.

FILOSOFISCHE VRAGEN

Denkvragen zijn filosofische vragen. Er wordt anders gekeken naar de indeling open en gesloten vragen. Leerlingen moeten bij een dialoog of een filosofisch gesprek altijd uitleggen *waarom* ze iets vinden. Alleen dan kan een (filosofische) dialoog ontstaan. Er volgt altijd een uitleg: 'Ja, want... Nee, want...' Hierbij zijn veel verschillende redeneringen mogelijk, waardoor de vraag weer open wordt. Geef dit de leerlingen mee; alleen ja of nee is niet genoeg.

De vragen zijn nadrukkelijk niet sturend omdat sturende vragen een open dialoog hinderen. Het gaat immers om vrijheid van denken! Sommige vragen uit de lijst zijn in traditionele zin open. Ook dat is een bewuste keuze. Bij de vraag: 'Heeft oorlog ook nut?' Dan is vrijwel zeker dat iedereen 'nee' zou zeggen, omdat je als eerste denkt aan de doden die er vallen. Je wordt dan niet gestimuleerd verder te denken. Als je vraagt 'Wanneer heeft oorlog nut?' dan daagt dat uit tot nadenken of er ook situaties zijn waarin oorlog wel nuttig is. Dus steeds is gekozen voor een formulering die het meeste tot denken aanzet.

DOORVRAAGVRAGEN

Een doorvraagkaartje kan gebruikt worden als het gesprek stilvalt of om het gesprek meer diepgang te geven. Pak dan zo'n kaartje en voeg de vraag toe aan het gesprek. Ook deze kaartjes kunt u printen.

ROL VAN DE DOCENT

Als docent bent u gewend om antwoorden te geven op vragen. Bij een filosofisch gesprek bent u gespreksleider. U houdt uw eigen mening over het onderwerp voor uzelf en richt zich vooral op het doorvragen en leiden van het gesprek. U kunt gerust stiltes laten vallen. Hoogstens stelt u nog meer vragen om de leerlingen op weg te helpen.

Houvast

- Leid het gesprek alleen als het gaat om orde, respect voor elkaar en beurten.
- Dwing leerlingen die zwijgen niet om uitspraken te doen.
- Stel alleen vragen, geef geen mening tenzij de leerlingen er specifiek om vragen.
- Durf zelf ook onwetend en nieuwsgierig te zijn.

FILOSOFEREN OVER OORLOG

Een gesprek voeren met leerlingen over oorlog en herdenken kan gevoelige onderwerpen naar boven brengen. Houd daar rekening mee door goed te luisteren naar wat de leerlingen zeggen. Hang geen oordeel aan de antwoorden of aan de nieuwe vragen die ontstaan. Laat steeds merken dat iedereen de vrijheid heeft om zijn stem te laten horen, mits met respect. Leerlingen kunnen ook komen met (opvallende) uitspraken zonder dat zij er zelf een diepere gedachte aan gewijd hebben. De kunst is om door middel van vragen stellen de leerlingen kritisch naar hun eigen uitspraken te laten kijken.

MOGELIJKE WERKVORMEN

• Klassikaal debat

- De docent is de gespreksleider.
- Kies zelf een Denkvraag.
- Laat een leerling een Denkvraag kiezen.
- Hussel de kaartjes en kies 'blind' een kaartje.

Spreek af dat de leerlingen die willen reageren geen vinger opsteken maar gaan staan als ze wat willen zeggen. U geeft beurten. De hoofdregel is: Je laat elkaar uitspreken. Per vraag duurt het debat ongeveer 5 minuten. Laat een leerling na afloop een samenvatting geven, of geef zelf een samenvatting. Deze werkvorm heeft als voordeel dat de leerlingen van elkaar horen hoe zij het zien en het gesprek kan mooie wendingen nemen door de verschillende meningen. Het nadeel is dat misschien een aantal leerlingen niet zal deelnemen, omdat het minder veilig voelt iets te zeggen in de grote groep.

• Klassikaal met een binnen en-buitenkring

- De docent is de gespreksleider.
- Kies zelf een Denkvraag.
- Laat een leerling een Denkvraag kiezen.
- Hussel de kaartjes en kies 'blind' een kaartje.
- Verdeel de groep in tweeën. De ene helft (de binnenkring) voert het filosofische gesprek, de andere (buitenkring) legt het gesprek vast.

Het vastleggen van het gesprek kan door middel van tekenen of (mee)schrijven. Tijdens het vastleggen mogen de leerlingen in de buitenkring ook hun eigen visie verwerken. De binnenkring dient letterlijk genomen te worden, maar de leerlingen in de buitenkring mogen zo gaan zitten dat zij alles goed kunnen horen en tegelijkertijd ruimte hebben om te schrijven en te tekenen. Dit kan dus ook achter een tafeltje. Sluit het gesprek af als u merkt dat de spanningsboog bij de

leerlingen verdwijnt. Laat dan de buitenkring vertellen (of laten zien) wat hen is opgevallen. Hun observaties en visie kunnen weer een nieuwe draai aan het gesprek geven. Draai vervolgens de rollen om en kies een nieuw kaartje.

• Kleine groepen

Verdeel de groep in kleine groepen van maximaal vijf leerlingen. Laat de leerlingen met elkaar afspreken wie de gespreksleider is. Voor de gespreksleider gelden dezelfde regels als wanneer de leerkracht de gespreksleider is: leid het gesprek alleen als het gaat om orde, respect voor elkaar en beurten. Ook mag de gespreksleider de doorvraagvragen gebruiken als het gesprek stukt. De gespreksleider doet niet mee met het gesprek. Zet een timer om het einde van het gesprek te bepalen. Een gesprek over één denkvraag kan tussen de vijf en tien minuten duren. Herhaal dit in een aantal rondes. Bij elke nieuwe vraag is iemand anders gespreksleider.

• Een vast tweetal

Geef ieder tweetal een beperkt aantal kaartjes om over te praten. Stel ook de doorvraagvragen beschikbaar voor als ze vastlopen. Spreek af dat ze binnen een door u gegeven tijd de kaartjes bespreken. Geef aan dat de kaartjes niet allemaal besproken hoeven te worden. Liever één onderwerp diepgravend bespreken dan alle kaartjes kort en vluchtig. Als de tijd verstreken is, laat de leerlingen dan terugkoppelen welke vragen er besproken zijn en wat opvallend was in hun gesprek.

• Speeddate met denkvragen

Geef alle leerlingen één kaartje. Laat de helft van de groep plaatsnemen ergens in de ruimte. De andere helft loopt rond. Iedere leerling zoekt (op uw signaal) een andere leerling op. Zij bespreken de Denkvragen op hun kaartjes. U houdt de tijd bij en geeft bij drie minuten een signaal dat de andere Denkvraag besproken wordt. Daarna lopen de leerlingen weer door de ruimte en zoeken iemand anders op.

MEER FILOSOFEREN IN DE KLAS

- www.filosoferenindeklas.nl
- Een (toegankelijk) college van Bas Haring over filosoferen en het stellen van vragen. www.youtube.com

COLOFON DENKVragen HANDLEIDING

PROJECTLEIDING
 Nationaal Comité 4 en 5 mei

CONCEPT, TEKST EN REDACTIE
 Patsboem! educatief

GRAFISCH ONTWERP
 Ontwerphaven

©UITGAVE
 Nationaal Comité 4 en 5 mei
 Amsterdam 2017